

नेपाल राष्ट्र बैंक

केन्द्रीय कार्यालय

बालुवाटार, काठमाडौं

फोन नं. : ०१-५७९६४९/४२/४३/४४

Website : www.nrb.org.np

पोष्ट बक्स : ७३

बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग

पत्र संख्या: वै.वि.नि.वि./नीति/परिपत्र/घ/१/०८१/८२

मिति: २०८१/०४/१३

“घ” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरु,

महाशय,

यस बैंकबाट “घ” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरुलाई जारी गरिएको एकीकृत निर्देशन, २०७९ मा यसैसाथ संलग्न तालिकाबमोजिम संशोधन/परिमार्जन/थप गरिएको हुँदा सोहीबमोजिम गर्नु गराउनु हुन नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी यो निर्देशन जारी गरिएको छ।

भवदीय,

(गुरु प्रसाद पौडेल)
कार्यकारी निर्देशक

बोधार्थ :

१. श्री नेपाल राष्ट्र बैंक, गभर्नरको कार्यालय।
२. श्री नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालय, वित्तीय क्षेत्र व्यवस्थापन तथा संस्थान समन्वय महाशाखा, सिंहदरवार, काठमाडौं।
३. श्री नेपाल राष्ट्र बैंक, लघुवित्त संस्था सुपरिवेक्षण विभाग।
४. श्री नेपाल राष्ट्र बैंक, आर्थिक अनुसन्धान विभाग।
५. श्री नेपाल राष्ट्र बैंक, कानून महाशाखा।
६. श्री नेपाल लघुवित्त बैंकर्स संघ।

यस बैंकबाट “घ” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरुलाई जारी गरिएको एकीकृत निर्देशन, २०७९ मा संशोधन/परिमार्जन/थप

क्र.सं.	व्यवस्था नं.	विद्यमान व्यवस्था	संशोधित व्यवस्था
१.	निर्देशन नं. ३ को बुँदा २ को उपबुँदा (क) मा संशोधन गर्ने ।	(क) विपन्न तथा न्यून आय भएका व्यक्तिलाई सामुहिक जमानीमा लघु उद्यम वा व्यवसाय सञ्चालन गर्न प्रयोजन खुलाई प्रति समूह सदस्य बढीमा रु.५ लाख सम्म लघुकर्जा उपलब्ध गराउन सकिने छ । विगत दुई वर्षदेखि कर्जा उपभोग गरी असल वर्गमा परेका समूह सदस्यको हकमा रु.७ लाख सीमा कायम गरिएको छ ।	(क) विपन्न तथा न्यून आय भएका व्यक्तिलाई सामुहिक जमानीमा लघु उद्यम वा व्यवसाय सञ्चालन गर्न प्रयोजन खुलाई प्रति समूह सदस्य बढीमा रु.५ लाख सम्म लघुकर्जा उपलब्ध गराउन सकिनेछ । विगत दुई वर्षदेखि कर्जा उपभोग गरी असल वर्गमा परेका समूह सदस्यको हकमा रु.७ लाख सीमा कायम गरिएको छ । तर प्रति परिवार रु.२५ हजारसम्मको कर्जा पारिवारिक जमानीमा मात्र समेत प्रदान गर्नसकिने छ ।
२.	निर्देशन नं ३ को बुँदा नं.२ को उपबुँदा(ख) मा संशोधन गर्ने ।	नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधि अन्तर्गत Solar Home Systems र/वा Bio-gas प्रयोजनको लागि प्रति परिवार बढीमा रु.३ लाख सम्मको लघुकर्जा उपलब्ध गराउन सकिने छ ।	नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधि अन्तर्गत Solar Home Systems र/वा Bio-gas र/वा न्यून लागतमा घर निर्माण (Low cost housing) प्रयोजनको लागि प्रति परिवार बढीमा रु.३ लाख सम्मको लघुकर्जा उपलब्ध गराउन सकिने छ ।
३.	निर्देशन नं. ३ को बुँदा २ को उपबुँदा (ज) मा संशोधन गर्ने ।	(ज) बिना धितो सामुहिक जमानीमा वा धितोको सुरक्षणमा लघुकर्जा प्रदान गर्दा एउटा ऋणीलाई एउटामात्र लघुवित्त वित्तीय संस्थाले यस व्यवस्था बमोजिमको कर्जा सीमा ननाच्ने गरी कर्जा प्रवाह गर्नु पर्नेछ । ‘क’, ‘ख’ र ‘ग’ वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट कर्जा लिएका ऋणी लघुवित्त वित्तीय संस्थाबाट कर्जा लिन योग्य हुने छैनन् । यस प्रयोजनका लागि अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट कर्जा लिए/नलिएको सम्बन्धमा ऋणीको स्वघोषणा गराउनुका साथै कर्जा सूचनाको आधारमा समेत अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट (लघुवित्त वित्तीय	(ज) बिना धितो सामुहिक जमानीमा वा धितोको सुरक्षणमा लघुकर्जा प्रदान गर्दा यस व्यवस्थाबमोजिमको कर्जा सीमा ननाच्ने गरी एउटा ऋणीलाई अधिकतम २ वटा लघुवित्त वित्तीय संस्थाले कर्जा प्रवाह गर्न सक्नेछन् । ‘क’, ‘ख’ र ‘ग’ वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट कर्जा लिएका ऋणी लघुवित्त वित्तीय संस्थाबाट कर्जा लिन योग्य हुने छैनन् । यस प्रयोजनका लागि अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट कर्जा लिए/नलिएको सम्बन्धमा ऋणीको स्वघोषणा गराउनुका साथै कर्जा सूचनाको आधारमा समेत अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट (लघुवित्त वित्तीय संस्था समेत) कर्जा लिए/नलिएको यकीन गर्नुपर्ने छ ।

यस बैंकबाट “घ” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरुलाई जारी गरिएको एकीकृत निर्देशन, २०७९ मा संशोधन/परिमार्जन/थप

		<p>संस्था समेत) कर्जा लिए/नलिएको यकीन गर्नु पर्नेछ ।</p> <p>तर, यसपूर्व प्रवाह भएको कर्जाको हकमा साविक बमोजिमको भुक्तानी तालिका अनुसार कर्जा चुक्ता गर्न यस व्यवस्थाले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन । साथै, साविकमा यस्तो सीमा नाघ्ने गरी कर्जा प्रदान गरिएको अवस्थामा कर्जा प्रवाह गर्ने पछिल्लो लघुवित्त वित्तीय संस्थाले सीमा भन्दा बढी प्रवाह भएको कर्जा रकममा सत प्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नु पर्नेछ ।</p>	<p>तर, यसपूर्व प्रवाह भएको कर्जाको हकमा साविक बमोजिमको भुक्तानी तालिका अनुसार कर्जा चुक्ता गर्न यस व्यवस्थाले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन । साथै, साविकमा यस्तो सीमा नाघ्ने गरी कर्जा प्रदान गरिएको अवस्थामा कर्जा प्रवाह गर्ने पछिल्लो लघुवित्त वित्तीय संस्थाले सीमा भन्दा बढी प्रवाह भएको कर्जा रकममा शतप्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नुपर्ने छ ।</p>						
<p>४.</p>	<p>निर्देशन नं. ४ को बुँदा १ को उपबुँदा ज को (अ) मा संशोधन गर्ने ।</p>	<p>(अ) देहायबमोजिमको रकम ऋणीहरुको हितमा खर्च गर्ने गरी अलग्गै ग्राहक संरक्षण कोष (Client Protection Fund) मा जम्मा गरी राख्नु पर्नेछ :</p> <p>(१) मुनाफा तथा लाभांश</p> <p>(क) खुद मुनाफाको १ प्रतिशत रकम,</p> <p>(ख) वार्षिक १५ प्रतिशतभन्दा बढी लाभांश (नगद वा बोनस) वितरणको प्रस्ताव गरेमा १५ प्रतिशतभन्दा माथिको प्रस्तावित लाभांशको ३५ प्रतिशतले हुने रकम ।</p> <p>(२) साविकको व्यवस्था बमोजिम निश्चित प्रयोजनका लागि ग्राहकबाट संकलन गरिएको शुल्क समेतबाट सिर्जना गरिएको लघु सुरक्षण कोषमा जम्मा गरिएको रकम । यस प्रयोजनका लागि आगामी दिनमा ग्राहकबाट यस प्रकारको शुल्क/रकम उठाउन पाईने छैन ।</p>	<p>(अ) देहायबमोजिमको रकम ऋणीहरुको हितमा खर्च गर्ने गरी अलग्गै ग्राहक संरक्षण कोष (Client Protection Fund) मा जम्मा गरी राख्नुपर्ने छ :</p> <p>(१) सम्बन्धित आर्थिक वर्षको खुद मुनाफाको देहायबमोजिमको प्रतिशतले हुने रकम</p> <table border="1" data-bbox="1150 938 1990 1027"> <tr> <td>२०८२ असार</td> <td>२०८३ असार</td> <td>२०८४ असार</td> </tr> <tr> <td>१.५ प्रतिशत</td> <td>२ प्रतिशत</td> <td>३ प्रतिशत</td> </tr> </table> <p>(२) वार्षिक १५ प्रतिशतभन्दा बढी लाभांश (नगद वा बोनस) वितरणको प्रस्ताव गरेमा १५ प्रतिशतभन्दा माथिको प्रस्तावित लाभांशको ३५ प्रतिशतले हुने रकम ।</p> <p>(३) साविकको व्यवस्थाबमोजिम निश्चित प्रयोजनका लागि ग्राहकबाट संकलन गरिएको शुल्क समेतबाट सिर्जना गरिएको लघु सुरक्षण कोषमा जम्मा गरिएको रकम । यस प्रयोजनका लागि ग्राहकबाट यस प्रकारको कुनै पनि शुल्क/रकम उठाउन पाईनेछैन ।</p>	२०८२ असार	२०८३ असार	२०८४ असार	१.५ प्रतिशत	२ प्रतिशत	३ प्रतिशत
२०८२ असार	२०८३ असार	२०८४ असार							
१.५ प्रतिशत	२ प्रतिशत	३ प्रतिशत							

यस बैकबाट “घ” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरुलाई जारी गरिएको एकीकृत निर्देशन, २०७९ मा संशोधन/परिमार्जन/थप

<p>५.</p>	<p>निर्देशन नं. ६ को बुँदा २ को उपबुँदा (ग) मा संशोधन गर्ने ।</p>	<p>(ग) आन्तरिक लेखापरीक्षकबाट नियमित रूपमा आन्तरिक लेखापरीक्षण गराउनु पर्नेछ । आन्तरिक लेखापरीक्षणको कार्य Outsource मार्फत गर्ने भएमा सो सम्बन्धी पेशागत प्रमाणपत्र प्राप्त व्यक्ति वा संस्थालाई नियुक्त गर्नु पर्नेछ र संस्थाले आफ्नो एक जना अधिकृतलाई सम्पर्क अधिकृतको जिम्मेवारी तोक्नु पर्नेछ । संस्थाले कम्तीमा २ वर्षमा सबै शाखा कार्यालयको आन्तरिक लेखापरीक्षण सम्पन्न गर्नु पर्नेछ । साथै राष्ट्रिय स्तरका संस्थाले कम्तीमा तीन वर्षमा एक पटक System Audit गराउनु पर्नेछ । आन्तरिक लेखापरीक्षकले कम्तीमा त्रैमासिक रूपमा आफ्नो प्रतिवेदन सिधै लेखापरीक्षण समिति समक्ष पेश गर्ने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ । उक्त प्रतिवेदनमा देहायका विषयहरु समेत समावेश भएको हुनु पर्नेछः-</p> <p>(अ) आन्तरिक लेखापरीक्षणमा संलग्न जनशक्तिको विवरण । (आ) सो कार्य सम्पन्न गर्न लागेको कार्य दिन ।</p>	<p>(ग) तालिमप्राप्त पर्याप्त कर्मचारी मार्फत नियमित रूपमा आन्तरिक लेखापरीक्षण गराउनुपर्नेछ । आन्तरिक लेखापरीक्षणको कार्य Outsource मार्फत गर्ने भएमा सो सम्बन्धी पेशागत प्रमाणपत्रप्राप्त व्यक्ति वा संस्थालाई नियुक्त गर्नुपर्ने छ र संस्थाले आफ्नो एक जना अधिकृतलाई सम्पर्क अधिकृतको जिम्मेवारी तोक्नुपर्ने छ । संस्थाले कम्तीमा एक वर्षमा सबै शाखा कार्यालयको आन्तरिक लेखापरीक्षण सम्पन्न गर्नुपर्ने छ । साथै राष्ट्रिय स्तरका संस्थाले कम्तीमा तीन वर्षमा एक पटक System Audit गराउनु पर्नेछ । आन्तरिक लेखापरीक्षकले कम्तीमा त्रैमासिक रूपमा आफ्नो प्रतिवेदन सिधै लेखापरीक्षण समिति समक्ष पेश गर्ने व्यवस्था गर्नुपर्ने छ । उक्त प्रतिवेदनमा देहायका विषयहरु समेत समावेश भएको हुनुपर्ने छ :- (अ) आन्तरिक लेखापरीक्षणमा संलग्न जनशक्तिको विवरण । (आ) सो कार्य सम्पन्न गर्न लागेको कार्य दिन ।</p>
<p>६.</p>	<p>निर्देशन नं. ६ को बुँदा २ उपबुँदा (त) को (२) मा संशोधन गर्ने ।</p>	<p>(२) संस्थाले समग्र बैकिङ्ग प्रणालीको संस्थागत सुशासन एवम् जोखिम व्यवस्थापनको गुणस्तर सुधार गर्नका लागि पारदर्शिता (Transparency), खुलासा (Disclosure), स्वार्थको द्वन्द्व (Conflict of Interest), अनुपालना (Compliance) र अन्य नियामक निकायसँगको सम्बन्ध एवम् समन्वय लगायतका विषयमा असल अभ्यास (Best Practice) समेटी आफ्ना सबै सञ्चालकहरुलाई</p>	<p>(२) संस्थाले समग्र बैकिङ्ग प्रणालीको संस्थागत सुशासन एवम् जोखिम व्यवस्थापनको गुणस्तर सुधार गर्नका लागि पारदर्शिता (Transparency), खुलासा (Disclosure), स्वार्थको द्वन्द्व (Conflict of Interest), अनुपालना (Compliance), अन्य नियामक निकायसँगको सम्बन्ध एवम् समन्वय लगायतका विषयमा असल अभ्यास (Best Practice) तथा लघुवित्तको आधारभूत र सैद्धान्तिक विषय समेटी आफ्ना सबै सञ्चालकहरुलाई आवश्यकतानुसार अभिमुखीकरण/ पुनर्ताजगी गराउने व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ ।</p>

यस बैकबाट “घ” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरूलाई जारी गरिएको एकीकृत निर्देशन, २०७९ मा संशोधन/परिमार्जन/थप

		आवश्यकतानुसार अभिमुखीकरण/पुनर्ताजगी गराउने व्यवस्था मिलाउन सक्नेछन् ।	
७.	निर्देशन नं. ६ को बुँदा २ को उपबुँदा (त) को (३) मा संशोधन गर्ने ।	(३) बुँदा नं. १ र २ अनुसार अभिमुखीकरण/पुनर्ताजगी गराउने कार्य नेपालभित्र मात्र गर्नुपर्ने छ ।	(३) बुँदा नं. १ र २ अनुसारका अभिमुखीकरण/ पुनर्ताजगी तथा अन्य तालिम नेपालभित्र मात्र गर्नुपर्नेछ ।
८.	निर्देशन नं ६ मा बुँदा (६) थप गरी क्रमसंख्या मिलान गर्ने ।	हाल नरहेको ।	(६) कर्मचारी छनौट, सरुवा, बढुवा, पदस्थापन तथा मुल्यांकन सम्बन्धमा देहायबमोजिम हुने व्यवस्था मिलाउनुपर्नेछ : अ) शाखा व्यवस्थापक वा सोभन्दा माथि को कर्मचारी भर्ना गर्दा उक्त कर्मचारीको विगतको पृष्ठभूमि विश्लेषण गरेर मात्र नियुक्त गर्नुपर्ने तथा निश्चित तालिम एवं कार्यानुभवका आधारमा मात्र पदोन्नति र जिम्मेवारी दिनुपर्ने । आ) Know your employee को प्रयोग सम्बन्धी व्यवस्था गर्नुपर्ने । इ) कर्मचारीको छनौट, सरुवा, बढुवा तथा पदस्थापन गर्दा तालिम लगायत सम्बन्धित सर्टिफिकेशन कोर्स (Certification Courses) लिएको भए त्यस्तो विशेष योग्यतालाई समेत आधारको रुपमा लिनु पर्ने । ई) संस्थाले व्यवस्थापकीय तहका कर्मचारीहरूलाई स्पष्ट कार्यविवरण उपलब्ध गराउनुपर्ने र त्यसको मूल्याङ्कन समय समयमा गर्नुपर्ने ।

यस बैंकबाट “घ” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरुलाई जारी गरिएको एकीकृत निर्देशन, २०७९ मा संशोधन/परिमार्जन/थप

९.	निर्देशन ६ को बुँदा नं. ८ को उपबुँदा (३) थप गरी क्रमसंख्या मिलान गर्ने ।	हाल नरहेको ।	(३) लघुवित्त वित्तीय संस्थाले वार्षिक रुपमा संस्थागत सुशासन प्रतिवेदन (Corporate Governance Report) तयार गरी सार्वजनिक जानकारीको लागि आफ्नो वेबसाइटमा राख्नुपर्ने छ ।
१०.	निर्देशन नं ६ को बुँदा नं.९(ख) मा संशोधन गर्ने ।	(ख) संस्थाले आफ्नो सञ्चालकहरुको तीन पुस्ते सहितको लगत विवरण (संलग्न अनुसूची घ ६.२ बमोजिम) तयार गरी अद्यावधिक गरी राख्नु पर्नेछ ।	(ख) संस्थाले आफ्नो सञ्चालकहरुको तीन पुस्ते सहितको लगत विवरण (संलग्न अनुसूची घ ६.२ बमोजिम) तथा सञ्चालकहरुको एकाघर परिवारको विवरण तयार गरी अद्यावधिक गरी राख्नुपर्नेछ ।
११.	निर्देशन नं ८ को बुँदा नं.५ मा संशोधन गर्ने ।	५. माथि जुनसुकै कुरा उल्लेख भएतापनि Nepal Finsoft Company Ltd. मा गरिएको शेयर लगानीका सम्बन्धमा विनिवेश गर्न तथा लगानी समायोजन कोष खडा गर्नु पर्ने छैन ।	५. माथि जुनसुकै कुरा उल्लेख भएतापनि Nepal Finsoft Company Ltd. र नेपाल राष्ट्र बैंकको काम कारबाही वा दायित्व पूरा गर्न सहयोग पुग्ने उद्देश्यले राष्ट्र बैंकको लगानी समेतमा स्थापित नेशनल बैंकिङ इन्सटिच्युट, नेपाल क्लियरिङ हाउस लि., कर्जा सूचना केन्द्र लि. लगायतका संस्थाहरुमा गरिएको शेयर लगानी विनिवेश गर्न तथा यसरी गरिएको लगानीका सम्बन्धमा लगानी समायोजन कोष खडा गर्न आवश्यक हुनेछैन ।
१२.	निर्देशन नं ११ को बुँदा नं. २ को उपबुँदा (क) संशोधन गर्ने ।	२. कालोसूची सम्बन्धी व्यवस्था (क) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले प्रवाह गरेको पाँच लाख रुपैयाँ वा सो भन्दा बढीको कर्जा रकमको ऋणीलाई कालोसूचीमा पर्ने अवस्थामा कालोसूची सम्बन्धी प्रचलित व्यवस्था अन्तर्गत कालोसूचीमा राख्न सिफारिस गर्नु पर्नेछ । यस व्यवस्थाले संस्थाबाट जतिसुकै परिमाणको कर्जा, सापट तथा सुविधा रकम लिई नियतबस नतिर्ने ऋणीलाई कालोसूचीमा राख्न सम्बन्धित संस्थाले कर्जा सूचना केन्द्रलाई सिफारिस गर्न बाधा पुगेको मानिने छैन ।	२. कालोसूची सम्बन्धी व्यवस्था (क) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले प्रवाह गरेको पाँच लाख रुपैयाँ वा सो भन्दा बढीको कर्जा रकमको ऋणीलाई कालोसूचीमा पर्ने अवस्थामा कालोसूची सम्बन्धी प्रचलित व्यवस्था अन्तर्गत कालोसूचीमा राख्न सिफारिस गर्नुपर्नेछ । यस व्यवस्थाले संस्थाबाट जतिसुकै परिमाणको कर्जा, सापट तथा सुविधा रकम लिई नियतपूर्वक ऋण नतिर्ने ऋणीहरुलाई कालोसूचीमा राख्न सम्बन्धित संस्थाले कर्जा सूचना केन्द्रलाई सिफारिस गर्न बाधा पुगेको मानिने छैन ।

यस बैकबाट “घ” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरूलाई जारी गरिएको एकीकृत निर्देशन, २०७९ मा संशोधन/परिमार्जन/थप

१३.	निर्देशन नं. ११ को बुँदा नं. २ को उपबुँदा (ग) थप गर्ने ।	हाल नभएको ।	(ग) लघुवित्त वित्तीय संस्थाले परिस्थितिवश ऋण नतिर्ने ऋणीहरूलाई कर्जा सूचना केन्द्रको कालोसूचीमा समावेश गरेको भएतापनि यदि केही समय प्रदान गरेमा ऋणीले प्रयास गरी छोटो अवधिमा ऋण चुक्ता गर्छ भन्ने संस्थालाई लागेमा ६ महिनाको लागि कालोसूचीबाट हटाउने व्यवस्था गर्न सक्नेछ । तर, ६ महिनाभित्र ऋण चुक्ता नगरेमा अनिवार्य रूपमा कालोसूचीमा समावेश गर्न केन्द्रलाई सिफारिस गर्नुपर्नेछ ।
१४.	निर्देशन नं. ११ को बुँदा नं. ३ थप गरी क्रमसंख्या मिलाउन गर्ने ।	हाल नरहेको ।	<p>लघुवित्त वित्तीय संस्थाबाट ऋण लिई नतिर्ने ऋणीहरूलाई देहायबमोजिम वर्गीकरण गर्नुपर्नेछ :-</p> <p>(१) नियतपूर्वक ऋण नतिर्ने ऋणीहरू (Willful Defaulters):</p> <p>क) भुक्तानीको भाखा नाघेको १ वर्षसम्म पनि संस्थाको सम्पर्कमा नआएका, ऋण नतिरी बेपत्ता भएका वा भागेका र भुक्तानीको प्रतिबद्धता जाहेर नगरेका,</p> <p>ख) संस्थाको कर्जा बक्यौता राफसाफ गर्न धितो बिक्री गर्न सकिने अवस्था हुँदाहुँदै पनि बिक्री गर्न नखोज्ने वा नदिने अवस्था सिर्जना गरेका,</p> <p>ग) आफूसँग भएको अन्य सम्पत्ति ऋण तिर्नमा प्रयोग नगरेका,</p> <p>घ) संस्थाबाट जुन परियोजनाको लागि ऋण लिएको हो उक्त ऋण त्यसमा प्रयोग नगरी अन्य उद्देश्यमा प्रयोग गरेका (Diversion of Fund), व्यवसायबाट आर्जित रकम ऋण तिर्नमा नलगाई अन्य कार्यमा प्रयोग गरेका (Siphoning off) तथा अन्य सम्पत्ति सिर्जना गरेका,</p> <p>ङ) पारिवारिक आय, धितो वा व्यवसायको सन्दर्भमा जानीबुझी भुठो विवरण प्रदान गरेका,</p> <p>च) ऋणसँग सम्बन्धित धितो हिनामिना गरेको पाईएका,</p> <p>छ) ऋण प्रदान गर्ने संस्थाका कर्मचारीसँग/लाई मिलीमतो गरी/दुरुत्साहित गरी वा अन्य गैरकानुनी लेनदेन गरी ऋण लिएका र नतिर्नका लागि अवाञ्छित दबाव दिने गरेका,</p> <p>ज) ऋणसँग सम्बन्धित धितो हिनामिना गरेको पाईएका ।</p>

यस बैंकबाट “घ” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरुलाई जारी गरिएको एकीकृत निर्देशन, २०७९ मा संशोधन/परिमार्जन/थप

			<p>(२) परिस्थितिवशः ऋण नतिर्ने ऋणीहरु (Non-willful Defaulters):</p> <p>क) ऋण तिर्ने मनसाय हुँदाहुँदै पनि काबु बाहिरको परिस्थिति, असहज आर्थिक, व्यापारिक तथा औद्योगिक अवस्था वा प्रतिकूल आन्तरिक/बाह्य अवस्था वा प्राकृतिक प्रकोपका कारण व्यवसाय वा पारिवारिक आयमा कमि आई वा समस्याग्रस्त बनी ऋण तिर्न नसकेका,</p> <p>ख) बैंकको निरन्तर सम्पर्कमा रहि एकभन्दा बढी व्यवसायको श्रोतबाट आर्जित प्रतिफल तथा आफूसँग भएको अन्य सम्पत्ति/धितो बिक्री गर्न पहल गरेका र यस्तो पहल पर्याप्त हुँदा समेत कर्जा तिर्न असमर्थ भएका ।</p> <p>ग) नेपाल सरकारले ग्राहकको जायजेथा तथा व्यवसाय सञ्चालनमा रहेको स्थान अधिग्रहण गरेका ।</p>
१५.	निर्देशन नं १२ को बुँदा नं.१ को ३(ग) मा संशोधन गर्ने ।	तेस्रो पटक र सो भन्दा पछि जति पटक नपुग भए पनि नपुग भए जति रकममा प्रचलित बैंक दरको दोब्बर प्रतिशतले ।	तेस्रो पटक र सो भन्दा पछि जति पटक नपुग भए पनि नपुग भए जति रकममा प्रचलित बैंक दरको दोब्बर प्रतिशतले । तर, समस्याग्रस्त घोषणा गरी निक्षेप स्वीकार तथा कर्जा प्रवाहमा प्रतिबन्ध लगाइएको अवस्थामा त्यस्तो संस्थालाई जरिवाना लगाउन अनिवार्य हुनेछैन ।
१६.	निर्देशन नं. १३ को बुँदा नं. १ को उपबुँदा ग(ई) हटाइ क्रमसंख्या मिलान गर्ने ।	(ई) निष्क्रिय कर्जा अनुपात ५ प्रतिशत भन्दा बढी नभएको ।	हटाउने ।

यस बैकबाट “घ” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरुलाई जारी गरिएको एकीकृत निर्देशन, २०७९ मा संशोधन/परिमार्जन/थप

१७.	निर्देशन नं. १९ को बुँदा नं २ मा संशोधन ।	२. सेवा शुल्क सम्बन्धमा (क) संस्थाले बचत/निक्षेप खाता सञ्चालन गरे वापत ग्राहकबाट कुनै पनि किसिमको सेवा शुल्क लिन पाइने छैन । (ख) कर्जा प्रवाह गर्दा संस्थाले स्वीकृत कर्जामा १.५० प्रतिशत सम्म सेवा शुल्क लिन सक्नेछन् । एक वर्षभन्दा कम अवधिको लागि कर्जा प्रवाह गरेको अवस्थामा यस्तो कर्जाको लागि वार्षिक १.५० प्रतिशतमा नबढ्ने गरी कर्जा अवधिको आधारमा सो दरको दामासाही हिसाबले मात्र सेवा शुल्क लिन सक्नेछन् । तर, थोक कर्जा प्रवाह गर्ने संस्थाले लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरुलाई प्रवाह गर्ने कर्जामा ०.५० प्रतिशत भन्दा बढी सेवा शुल्क लिन पाइने छैन । (ग) कर्जाको सीमा वृद्धि/थप गर्दा थप भएको रकममा मात्र उपबुँदा (ख) मा उल्लिखित दरको २० प्रतिशतसम्म सेवा शुल्क लिन सकिनेछ ।	२. सेवा शुल्क सम्बन्धमा (क) संस्थाले बचत/निक्षेप खाता सञ्चालन गरे वापत ग्राहकबाट कुनै पनि किसिमको सेवा शुल्क लिन पाइने छैन । (ख) कर्जा प्रवाह गर्दा संस्थाले स्वीकृत कर्जामा १.३ प्रतिशत सम्म सेवा शुल्क लिन सक्नेछन् । एक वर्षभन्दा कम अवधिको लागि कर्जा प्रवाह गरेको अवस्थामा यस्तो कर्जाको लागि वार्षिक १.३ प्रतिशतमा नबढ्ने गरी कर्जा अवधिको आधारमा सो दरको दामासाही हिसाबले मात्र सेवा शुल्क लिन सक्नेछन् । तर, थोक कर्जा प्रवाह गर्ने संस्थाले लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरुलाई प्रवाह गर्ने कर्जामा ०.५० प्रतिशत भन्दा बढी सेवा शुल्क लिन पाइने छैन । (ग) कर्जाको सीमा वृद्धि/थप गर्दा थप भएको रकममा मात्र उपबुँदा (ख) मा उल्लिखित प्रतिशतसम्म सेवा शुल्क लिन सकिनेछ ।
१८.	निर्देशन नं. १९ को बुँदा नं ३ थप गरी क्रमसंख्या मिलान गर्ने ।	हाल नरहेको ।	३. कर्जा प्रवाह गर्दा स्वीकृत कर्जा रकमबाट तोकिएको सेवा शुल्क बाहेक अन्य कुनै पनि प्रकारको रकम कट्टा गरी बचतको रुपमा राख्न पाइनेछैन ।
१९.	निर्देशन नं. १९ को बुँदा नं ३ मा संशोधन गर्ने ।	समूह एवम् केन्द्र संचालन सम्बन्धी सम्पूर्ण खर्च संस्था स्वयंले व्यहोर्नु पर्नेछ । यस प्रयोजनको लागि ग्राहकसँग कुनै पनि प्रकारले शुल्क लिन पाइने छैन ।	समूह एवम् केन्द्र बैठक संचालन सम्बन्धी सम्पूर्ण खर्च संस्था स्वयंले व्यहोर्नु पर्नेछ । समूह एवम् केन्द्र बैठक संचालन सम्बन्धमा बैठक संचालन समय, बैठकमा सहभागी हुने व्यवस्था एवं अनुशासन पालनासम्बन्धी आचार संहितासहितको विषय समावेश गरी बैठक संचालन कार्यविधि बनाई लागू गर्नुपर्नेछ ।

यस बैंकबाट “घ” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरूलाई जारी गरिएको एकीकृत निर्देशन, २०७९ मा संशोधन/परिमार्जन/थप

२०.	निर्देशन नं. १९ मा बुँदा ४ थप गरी क्रमसंख्या मिलान गर्ने ।	हाल नरहेको ।	४. सरल भाषाको प्रयोगसम्बन्धी व्यवस्था (क) लघुवित्त वित्तीय संस्थाले ग्राहकलाई उपलब्ध गराउने सेवा सम्बन्धी जानकारी वा सूचनामा प्रयोग गर्ने भाषा सरल र स्पष्ट हुनुपर्नेछ । (ख) लघुवित्त वित्तीय संस्थाले ग्राहकसँगको कारोबारमा प्रयोग हुने कागजातहरू ग्राहकले सजिलै पढ्न वा बुझ्न सक्ने बनाउनुपर्नेछ । आन्तरिक तथा अन्तर्राष्ट्रिय कारोबारमा प्रयोग हुने कागजातहरू अंग्रेजी भाषामा समेत तयार गर्नसकिनेछ ।
२१.	निर्देशन नं. १९ मा बुँदा ५ थप गरी क्रमसंख्या मिलान गर्ने ।	हाल नरहेको ।	५. बचत लिँदा बचतको ब्याजदर समेत ग्राहकहरूलाई लिखित रूपमा जानकारी गराउनुपर्नेछ । साथै ग्राहकको सहमति नलिई निजको खाताबाट कुनै रकम कट्टा गर्न पाइनेछैन ।
२२.	निर्देशन नं. १९ मा बुँदा ६ थप गरी क्रमसंख्या मिलान गर्ने ।	हाल नरहेको ।	६. लघुवित्त वित्तीय संस्थाले ऋण असुलीका लागि कुनै किसिमको अपमानजनक एवं कठोर विधि अपनाउन पाउनेछैन ।
२३.	निर्देशन नं. १९ मा बुँदा ७ थप गरी क्रमसंख्या मिलान गर्ने । अनुसूची १९.१ थप गर्ने ।	हाल नरहेको ।	७. गुनासो सुनवाई सम्बन्धी व्यवस्था (क) आफ्ना ग्राहकबाट प्राप्त गुनासो/उजुरीको समाधान गर्ने दायित्व सम्बन्धित संस्थाको हुनेछ । यसरी प्राप्त गुनासो/उजुरीको समाधानको लागि संस्थाले गरेको काम कारबाहीको अभिलेख राख्नुपर्नेछ ।

यस बैंकबाट “घ” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरुलाई जारी गरिएको एकीकृत निर्देशन, २०७९ मा संशोधन/परिमार्जन/थप

			<p>(ख) सेवाग्राही ग्राहकबाट प्राप्त गुनासो सुनुवाई गर्न संस्थाले सूचना तथा गुनासो सुनुवाईका निम्ति गुनासो सुन्ने अधिकारी तोक्नुपर्नेछ । संस्थाले उक्त अधिकारीको नाम, पद, फोन नम्बर, मोबाइल नम्बर र इमेल ठेगाना वेबसाइटको अग्रभागमा राख्नुपर्नेछ । राष्ट्रियस्तरका संस्थाले २ तह (प्रदेश तह र केन्द्रीय तह) को गुनासो अधिकृत तोक्नुपर्नेछ ।</p> <p>(ग) संस्थाले उपभोक्ताको गुनासो सुनुवाईका लागि हटलाइन समेतको व्यवस्था गर्नुपर्नेछ । गुनासो लिने प्रक्रिया सरल तथा शुल्क नलाग्ने हुनुपर्नेछ । गुनासो सुनुवाई गर्ने संयन्त्र कम्तीमा २ वटा (लिखित र मौखिक) हुनुपर्ने छ । गुनासो सुनुवाई गर्ने प्रक्रिया सार्वजनिक जानकारीको लागि समेत उपलब्ध गराउनुपर्नेछ । गुनासो समाधान गर्ने समय तालिका उल्लेख गर्नुपर्नेछ । सजिलै पहिचान र पहुँच हुने गरी प्रत्येक शाखामा गुनासो बक्स समेत राख्नुपर्नेछ ।</p> <p>(घ) संस्थाका काम कारबाहीसम्बन्धी गुनासोको सुनुवाई सहज बनाउन इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले यस बैंकको गुनासो पोर्टल gunaso.nrb.org.np को लिंक आफ्नो वेबसाइटमा राख्नुपर्नेछ ।</p> <p>(ङ) संस्थाले ग्राहकको गुनासो सुनुवाईका लागि आफ्नो वेबसाइटमा अनलाईन पोर्टलको समेत व्यवस्था गर्नुपर्नेछ र यसको लिंक आफ्नो वेबसाइटको अग्र भागमा राख्नुपर्नेछ । साथै, पोर्टलमा कुन तह बाट गुनासो सम्बोधन हुने हो सोको जानकारी समेत उपलब्ध हुनुपर्नेछ ।</p> <p>(च) संस्थाले ग्राहकबाट प्राप्त भएको गुनासो रेकर्ड राख्नुपर्ने र सोको निरूपण सम्बन्धी तथ्याङ्क (अनुसूची १९.१ बमोजिम) यस बैंकको इमेल cpreporting@nrb.org.np मा पठाउनुपर्नेछ । साथै, ग्राहकबाट प्राप्त भएको गुनासो र सोको निरूपणको अवस्था अर्धवार्षिक (असार, पुस) रुपमा अवधि समाप्त भएको १५ दिनभित्र यस बैंकको वित्तीय समावेशिता तथा ग्राहक संरक्षण महाशाखामा र लघुवित्त वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभागमा पेश गर्नुका साथै आफ्नो वार्षिक प्रतिवेदनमा समेत प्रकाशन गर्नुपर्नेछ । आन्तरिक तथा वाह्य लेखा परिक्षकले</p>
--	--	--	--

यस बैंकबाट “घ” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरुलाई जारी गरिएको एकीकृत निर्देशन, २०७९ मा संशोधन/परिमार्जन/थप

			<p>गुनासो अभिलेख तथा फछ्यौट सम्बन्धी मूल्याङ्कन समेत गर्ने व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।</p> <p>(छ) फिल्ड सहायकले समेत गुनासोहरु संकलन गरी समाधानको लागि माथिल्लो तहमा पठाउन सक्ने व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।</p>
२४.	निर्देशन नं. १९ मा बुँदा नं. ८ मा थप गरी क्रमसंख्या मिलान गर्ने ।	हाल नरहेको ।	<p>८. वित्तीय साक्षरता सम्बन्धमा</p> <p>(क) संस्थाले आफ्ना कार्यक्रमहरुमा वित्तीय साक्षरता सम्बन्धी कार्यक्रम अनिवार्य रूपमा समावेश गर्नुपर्नेछ ।</p> <p>(ख) संस्थाले आफुले प्रदान गर्ने वित्तीय सेवा सुविधाका सम्बन्धमा सर्वसाधारणलाई सुसूचित गराउने व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।</p> <p>(ग) वित्तीय साक्षरता अभिवृद्धि गरी वित्तीय प्रणालीलाई सघाउ पुऱ्याउने जानकारीमूलक सूचनालाई प्रोत्साहित गर्नुपर्नेछ ।</p> <p>(घ) संस्थाले नेपाल राष्ट्र बैंकबाट जारी वित्तीय साक्षरता मार्गदर्शन, २०७९ मा भएका प्रावधान लागू गरी मार्गदर्शनको अनुसूची ३ अनुसारको विवरण पेश गर्नुपर्नेछ ।</p>
२५.	निर्देशन नं. १९ मा बुँदा नं. ९ क मा थप गरी क्रमसंख्या मिलान गर्ने ।	हाल नरहेको	<p>९. गोपनियता एवं तथ्याङ्क संरक्षण सम्बन्धी व्यवस्था</p> <p>(क) संस्थाले ग्राहकसँग वित्तीय कारोबार गर्ने क्रममा ग्राहकको व्यावसायिक सूचनाहरुको गोपनियता कायम गर्नुपर्नेछ । ग्राहकको गोपनियता कायम गर्नुपर्ने सूचना तथा विवरणहरु लगायत हिसाब किताब, खाता बही, श्रेस्ता र लेखाको विवरण अन्य असम्बन्धित एवम् अनधिकृत व्यक्तिलाई दिनु हुँदैन ।</p> <p>तर प्रचलित कानूनबमोजिम अख्तियारप्राप्त निकाय वा संस्थालाई त्यस्तो विवरण दिन भने यस व्यवस्थाले बाधा पुगेको मानिने छैन ।</p>
२६.	निर्देशन नं २० को बुँदा नं. ३ (३) मा थप गर्ने ।	(३) ऋणी र ऋणसँग सम्बन्धित पक्षहरुलाई यस बैंकको निर्देशन बमोजिम कर्जा सूचना केन्द्र लि.को कालोसूचीमा समावेश गरिसकेको हुनु पर्नेछ ।	<p>(३) ऋणी र ऋणसँग सम्बन्धित पक्षहरुलाई यस बैंकको निर्देशन बमोजिम कर्जा सूचना केन्द्र लि.को कालोसूचीमा समावेश गरिसकेको हुनुपर्नेछ ।</p> <p>तर रु १ लाखसम्मको कर्जा अपलेखन गर्दा परिस्थितिवश ऋण तिर्न नसक्ने ऋणीलाई कालोसूचीमा राख्न अनिवार्य हुनेछैन ।</p>

यस बैंकबाट “घ” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरुलाई जारी गरिएको एकीकृत निर्देशन, २०७९ मा संशोधन/परिमार्जन/थप

२७.	निर्देशन नं २० को बुँदा नं.१० मा संशोधन गर्ने ।	(१०) लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरुमा ग्राहकहरुले नगद वा चेकबाट खातामा रकम जम्मा गर्दा सोको System Printed प्रमाण भौचरमा अनिवार्य रुपमा उल्लेख गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।	(१०) लघुवित्त वित्तीय संस्थामा ग्राहकहरुले खातामा रकम जम्मा भएको रकम सम्बन्धी जानकारी System Printed भौचर वा Mobile Banking/SMS Banking मार्फत जानकारी दिने र/वा पासबुकमा यथाशीघ्र अद्यावधिक गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।
२८.	निर्देशन नं. २० को बुँदा नं. १६ थप गरी क्रमसंख्या मिलान गर्ने ।	हाल नरहेको	१६. वार्षिक कार्ययोजना पेश गर्ने सम्बन्धमा लघुवित्त वित्तीय संस्थाले प्रत्येक आर्थिक वर्षका लागि मौद्रिक नीतिमा उल्लिखित व्यवस्थालाई समेत मध्यनजर गरी निक्षेप दायित्व तथा कर्जा सापट सहितको वार्षिक कार्ययोजना संचालक समितिबाट स्वीकृत गराई हरेक आर्थिक वर्षको साउन मसान्तभित्र लघुवित्त वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभागसमक्ष अनिवार्य रुपमा पेश गर्नुपर्नेछ । साथै, उक्त कार्ययोजना कार्यान्वयनको अनुगमनका सम्बन्धमा सम्बन्धित लघुवित्त वित्तीय संस्थाको संचालक समितिले त्रैमासिक समीक्षा गरी त्रयमास समाप्त भएको ३५ दिन भित्र यस बैंकको लघुवित्त वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभागमा पेश गर्नुपर्नेछ । यस बैंकबाट लघुवित्त वित्तीय संस्थाको सुपरिवेक्षणका क्रममा सो कार्ययोजनालाई सम्बन्धित लघुवित्त वित्तीय संस्थाको अनुगमनको आधारको रुपमा लिइनेछ ।

यस बैंकबाट “घ” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरुलाई जारी गरिएको एकीकृत निर्देशन, २०७९ मा संशोधन/परिमार्जन/थप

इ.प्रा.निर्देशन नं. १९/०७९ संग सम्बन्धित अनुसूची

अनुसूची १९.१

.....(संस्थाको नाम)

..... (ठेगाना)

२०... साल .....महिनामा प्राप्त गुनासो/उजुरी समाधान सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	गुनासो/उजुरीको विवरण	कुल संख्या	समाधान भएको संख्या	समाधानको प्रक्रियामा रहेको संख्या
१	लिखित निवेदन प्राप्त			
२	गुनासो पोर्टलबाट प्राप्त			
३	अन्य (इमेल, टेलिफोन तथा मौखिक) माध्यमबाट प्राप्त			
जम्मा				
४	गुनासोको विषय			
क	कर्जासँग सम्बन्धित			
ख	निक्षेप/बचतसँग सम्बन्धित			
ग	विद्युतीय सेवासँग सम्बन्धित			
घ	सेवा शुल्कसँग सम्बन्धित			
ङ	अन्य सेवासँग सम्बन्धित			